

TÜRKİYE'DEKİ RESMİ YÖNETİM BİNALARINA AİT TASARIM İLKELERİNİN ADANA'DA ÖRNEKLENMESİ

Serpil ÇERÇİ^{1,*}

Çukurova Üniversitesi, MMF, Mimarlık Bölümü Balcalı, 01330, Adana, Türkiye

ÖZET

Son yıllarda kamu yapılarına giderek daha fazla önem verildiği ve bazı olumlu tasarım kararları alındığı görülmektedir. Bu çalışmada, öncelikle Adana'da iki belediye binasına ait yarışma projelerinin önerileri incelenmiş, daha sonra "Adana Orman İşletme Müdürlüğü (AOİM) Yönetim Binası" ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Bu binaların tasarımlarında, "kullanışlılık/işlevsellik" ana ilkesinden hareketle, mekânların işlevsel olarak ihtiyaca cevap vermesi ana amaç olmuştur. Binaların mekânsal kurgusu için kullanıcı, eylem, donatı, çevre koşulları etkileşimi, boyut, yönlenme vb. kriterler tasarımda etkili olmuştur. Analizler sonucunda, kullanıcıların nitelikleri ve organizasyon biçimi temel alınarak tüm mekânlarda yön, manzara, havalandırma, gün ışığı vb. koşullarından optimum yararlanma sağlanmıştır. Bu yapıların iç ve dış mekân kurgusunda "yerel yönetim" kavramına bağlı olarak, tüm düzeylerde mekânsal oluşum ve sürekliliğinin çözümlenmiş olduğu ve tasarımcıya sunulan olanaklar çerçevesinde resmi yönetim binalarından olası beklentilerin büyük ölçüde karşılandığını söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Planlama kararları, AOİM yönetim binası, Adana, Resmi yönetim yapıları

DESIGN PRINCIPLES OF OFFICIAL ADMINISTRATION BUILDINGS IN TURKEY AND ADANA SAMPLE

ABSTRACT

In recent years, given an increasing importance to the quality of public structures and some positive design decisions are taken. In this study, primarily, in Adana the proposal of the two municipal building projects were examined, then the "Adana Forest Management Directorate (AOİM) Administration Building" was analyzed in detail. In designs of these buildings, on the basis of the principle of usability/functionality" functional spaces to respond to the needs has been the main goal. In the design of spatial organization of building has been effective some criteria, such as, user, action, element, size, orientation, the interaction of environmental conditions. As a consequence, on the basis of qualifications and organizational form and users, the direction, landscapes, ventilation, daylight etc. conditions of all spaces has been provided optimal benefit. In the organization of internal and external spaces of these structures, 'local governance' concept, it is possible to say that to be achieved at all levels of the continuity and formation of spatial and largely met the possible expectations of public administration buildings.

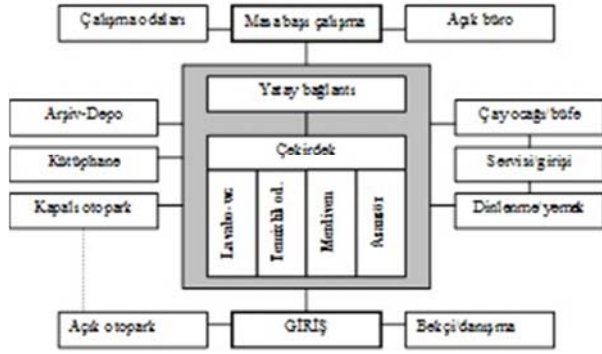
Keywords: Planning decisions, AOİM Administration building, Adana, Official administration buildings

*Tel: +90 (322) 3386084; fax: +90 (322) 3386126. e-mail: scerci@cu.edu.tr, serpilakay10@gmail.com.

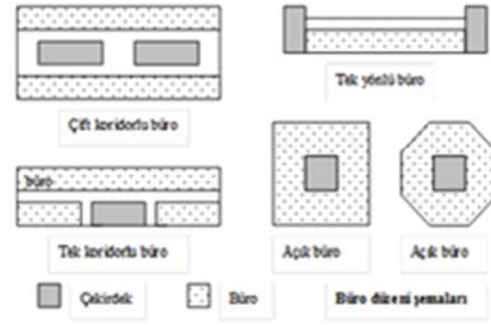
1. GİRİŞ

En genel anlamı ile tasarım, içinde birçok şeyi barındıran(kültürel, teknik vb.) bir tür 'sorun çözme' olarak kabul edilebilir [1]. Bina tasarım çalışmaları için, coğrafi, toplumsal, kültürel yöresel, iklimsel etkenler mimari tasarımın önemli öğeleridir [2]. Tasarımda iklim değerlendirme, güneşliği, ısı, rüzgâr ve nem kontrolü gibi çok amaçlı çözümleri içinde barındıran bir ana başlıktır. Yapı kabuğunun malzemesi, biçimi ve yönlenmesi doğrudan iklimsel olaylara bağlı olarak şekil alır.

Tasarım çalışmalarına başlama, belirlenmiş bir program (mekânların büyüklükleri, özellikleri vb. işveren ve kullanıcı istekleri) çerçevesinde olur. Program kapsamında tespit edilen mekânların kullanımına göre mekânsal ilişkiler araştırılır. Binada bulunan mekânların işlevleri ve ilişkileri en rahat kullanımı verebilecek şekilde kurgulanır. Her türlü binada, mekânların birbiriyle olan ilişkilerini açıklayan ve plan şemasının biçim almasında etken olan işlev şemasının doğru kurulması binanın amacına uygun hizmet etmesini sağlar [3]. Şekil 1'de büro binalarına ait bir işlev şeması verilmiştir. Büro yapıları; masa başı çalışma bölümü ve bu bölüme hizmet eden merdiven, asansör ve ıslak hacimlerin bulunduğu çekirdek ile kütüphane, arşiv ve garaj gibi servis mekânlarından oluşur. Bu işlev şeması temel alınarak çıkarılan ve büro düzenlemelerine ait yaygın olarak uygulanan plan şemaları Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 1. Büro yapılarına ait işlev şeması[3].

Şekil 2. Büro yapılarına ait plan şemaları[3].

Günümüzdeki bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler büro mekânlarının fiziksel (boyutsal, ısısal, işitsel, görsel) ve psiko-sosyal (mahremiyet, davranışsal, estetik) gereksinimlerinin yeniden irdelenmesini ve buna göre tasarım yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Geçmişin fonksiyonel ve iyi planlanmış idari binalarında olduğu gibi tasarım prensipleri ile günümüz gereksinimlerini (kullanıcı, eylem, donatı ve çevre koşulları) karşılayan tasarımlara ihtiyaç vardır. Ayrıca, tasarımda güç ve organizasyonu simgeleme ve kullanıcı memnuniyeti oldukça önemli olmuştur [2]. Özellikle bir kenti yada bölgeyi temsil eden kamuya ait binalarda tasarım vurgusu, daha çok simgesel ve prestij değeri ortaya çıkarma yönünde gelişmiştir. Bu binalar, yönetim ve büro birimleri, yatay ve düşey sirkülasyon, pencere düzenleri, aydınlatma, kitle mimarisi vb. ile bir anlamda günümüz mimarlığının getirdiği üstünlükleri yansıtmaktadır.

Ülkemizde yerel / resmi yönetim binalarının bu gereklilikleri tam olarak yerine getiremediği ancak, son yıllarda resmi kurumların proje elde etme yöntemindeki değişiklikler nedeni ile, başarılı uygulamalar gerçekleştiği görülmektedir. Bu çalışmada, bu uygulamalara ait iki öneri proje, tasarım kararları ve ilkeleri açısından kısaca anlatılacak, daha sonra, "Adana Orman İşletme Müdürlüğü" (AOİM) Yönetim binası ayrıntılı olarak analiz edilecektir. Bu çalışma ile, doğru ve etkin bir tasarıma ulaşmada, önemli bir yer tutan tasarımda 'kullanışlılık/işlevsellik' ilkesi temel alınmış ve diğer kamu yapıları için yararlanılacak bazı prensipleri ortaya konmuştur.

2. YEREL YÖNETİM BİNALARINA AİT PROJE ÖRNEKLERİNİN MEKANSAL AÇIDAN İNCELENMESİ

Genel anlamıyla yerel yönetimler "her ülkenin yerel sınırlar içinde yaşayan, halkın yararlanacağı yerel nitelikli hizmetleri üretmekle görevli kuruluşlar olarak tanımlanır [4]. Yerel yönetimler ve planlama ilişkisi, sanayi

devriminin yarattığı sağlıklı kentsel yapıya müdahale edilmesi gerektiği düşüncesinden çıkmış ve uygulamaya başlanmış, ancak günümüz anlayışını yansıtan nitelikleri 20.YY da şekillenmiştir. Bugün gelinen aşamada, fiziksel planlama hemen hemen her ülkede yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmış bulunmakta [5], bu çerçevede kendine özgü mal varlığına ve gelir kaynaklarına sahip olmaktadır.

Türkiye’de yerel yönetim sistemi, il özel idaresi, belediye ve köy olmak üzere üç kademelidir [6]. Bazı yasal düzenlemelerle, kentsel alana hizmet sunan belediyelere ve il özel yönetimine sorumlu oldukları coğrafi alana yönelik plan yapma, yaptırma ve onama yetkisi verilmiştir [3,5]. Ancak, planlama sisteminin yetki ve sorumluluk kargaşası yaratan yapısı nedeniyle, etkin bir planlama ve uygulama yapılamamaktadır. Diğer bir deyişle, imar mevzuatı çok sayıda kurum ve kuruluşun yeterli iletişimini sağlayamadan, parçacı bir yaklaşımla, plan yapma ve onama yetkisi vermektedir. Bu nedenle, işleyişte uyumsuzluk ve kopukluk ortaya çıkmaktadır.

Bu kurumlar (belediye il/ilçe) projeleri üç şekilde elde etmektedir.

- 1) Kendi bünyesindeki elemanlar vasıtası ile (bu yöntemde, genellikle çağdaş anlamda projeler gerçekleştirilmede sorunlar yaşanmaktadır),
- 2) Proje ihalesi yoluyla (ihale/eksiltme usulü yöntemi kullanılması ile kaliteli projelerin üretilmediği gözlenmektedir),
- 3) Yarışma yoluyla, (bu yöntemde, çağdaş ve nitelikli mimari projeler üretildiği görülmektedir).

Bu üç yöntemden, (bu makale yazarının yürütücülüğünde), “mimari proje yarışması yoluyla” hazırlanan iki öneri proje ve “ihale yoluyla” alınan bir projenin tasarım kararları analiz edilerek aşağıda açıklanmıştır.

2.1 Adana İlçe Belediyesi Yönetim Binaları

2.1.1. Adana Seyhan İlçe Belediyesi Hizmet/Yönetim Binası ve Kültür Merkezi [7]

Toplam proje alanı 7600 m² olan hizmet binası, zemin + iki kat yüksekliğindeki iki bloktan (ofis ve yönetim birimleri) ve onların kesişim noktasında kitlesel denge unsuru olarak yükselen bir kattan oluşmaktadır (Şekil 3,4) [7]. İki bloğun açılı yerleştirilmesi ve yaratılan kitlesel hareketlilik ile ana giriş ve halkı kucaklayan bir yönetim anlayışı vurgulanmaktadır. Giriş avluları, etkinlik amaçlı (konser, festival, sergi, gibi faaliyetler ile) kentsel bir açık alan yaratmaktadır. Kent merkezinden gelen yaya arteri, binanın zemin katında atrium/iç sokak özelliğindeki ana sirkülasyona bağlanmaktadır. İki blok arasında geçirgenlik sağlayan bu sirkülasyon, arsanın merkezinden geçmekte, atriumdan yatay ve düşey sirkülasyon ile birimlere akışkan bir dağılım sağlanmaktadır. Ayrıca, blokların her iki ucunda yer alan merdivenler ile alternatif sirkülasyon bağı kurulmuş olmaktadır. Ayrıca, galeriler ve üst katta iki bloğu birbirine bağlayan geçitler 3. boyutta iç mekâna zenginlik kazandırmaktadır. Sirkülasyon alanlarının kuzey-güney aksı üzerinde kurulması ile doğal klima, (istendiğinde ek olarak merkezi klima) olanağı verilmektedir. Büro mekânlarının olabildiğince güneyden yararlanabilmesi için plan aksının açısı, 60° güneydoğu yönüne çevrilmiştir. İki kat yüksekliğindeki atriumun çatısındaki ışıklıklar ve cephe camekânları vasıtası ile gün ışığından maksimum şekilde yararlanılmaktadır.

Şekil 3. Seyhan Belediyesi Vaziyet Planı [7]

Kuzey cephe

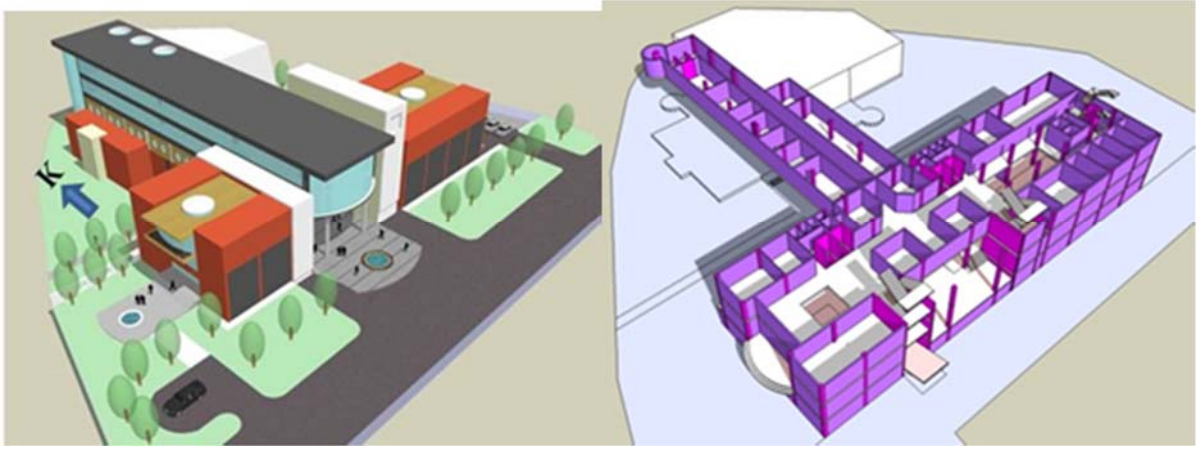

Güney cephe

Şekil 4. Seyhan Belediyesi Giriş Cepheleri [7]

2.1.2. Adana Kadirli İlçe Belediyesi Hizmet/Yönetim Binası ve Kültür Merkezi [8]

Toplam proje alanı 6766 m²olan hizmet binası, karayolu cephesinden zemin+iki kat olarak tasarlanmıştır (Şekil 5,6). Arsanın güneyden (Adana-Kadirli karayolu), kuzeye doğru azalan yaklaşık 2.00 metrelik kot farkı, binayı alt ve üst zemin kat olarak planlama olanağı vermektedir. Böylece imar, zabıta gibi halk ile iç içe olması gereken mekânların tümü, ulaşım kolaylığı açısından alt ve üst zemin katlarda çözülmektedir. Geniş bir yaya aksı ile başlayan binanın ana girişi ile yönetim ve müdürlüklere ulaşmakta, aksın sonunda ise, çok amaçlı salon, nikah salonu vb. geniş açıklıklı mekânlara ulaşılmaktadır. En üst katta yer alan köprü, hem iki binayı birbirine bağlamakta hem de kitlesel bir denge ve bütünlük elde edilmektedir. Yarı açık avludaki yaya yolu, tüm girişleri birleştirmekte, otoparktan giriş-çıkış ve bloklara dağılım sağlanmaktadır. Hiyerarşik öneme göre mekânların Savrun Çayı kıyı manzarasına ve iç avlu kullanımlarına açılması önemsenmiştir. Hazırlanan yönlenme çizelgesine göre, kış aylarında güney ve güneybatı yönlerindeki tüm mekânların verimli bir şekilde güneş alması ayrıca, güneybatıdaki cephelerin hakim rüzgar yönünde olması nedeni ile yazın serinlik vermesi mümkün olmaktadır.

Şekil 5. Kadirli Belediyesi Vaziyet Planı ve 2. Kat Mekan Organizasyonu [8]

Şekil 6. Kadirli İlçe Belediyesi Hizmet Binası (Güney) Giriş Cephesi [8]

Bu ana kararlardan başka her iki bina için öngörülen ortak tasarım kararları aşağıdaki gibidir.

- Halk ile iç içe işlevlere sahip olan belediye binalarının ve kültür merkezlerinin kent ölçeğinde rahatlıkla algılanabilmesi ve kolay ulaşılabilir nitelikte olması,
- Girişin hemen iki yanında yer alan başkanlık ve müdürlük birimlerine sorunsuz ve kolay bir şekilde ulaşılabilmesi,
- Farklı bir prestij girişi verilerek ve zeminden yükseltilerek, birimlere, yola ve meydana hakim bir noktada konumlanan başkanlık makamının binaya simgesel değer kazandırması,

- Birimlerin mekânsal gereksinimleri doğrultusunda, kısmen ‘açık büro’ ve çoğu kez ‘hücresele büro’ şeklinde düzenlenmesi,
- Meclis salonunun kendine özgü biçimlenmesi, meclis ve fuayesinin oransal olarak dengesinin kurulması,
- Ana girişlerin kent ile ilişkilendirmiş olması ve bu hizmet binalarının ayrıca, sergi ve konferans nikah salonları vb. pek çok farklı fonksiyonlarla da halka hizmet etmesi şeklindeki kararlar olmuştur.

2.3. Adana Orman İşletme Müdürlüğü (AOİM) Yönetim Binası

Bu bölümde Ç.Ü. Müh. Mim. Fak. Döner Sermaye İşletmesi üzerinden ihale usulü ile alınan “Adana Orman İşletme Müdürlüğü (AOİM) Yönetim Binası”nın projelendirilmesine ait bir değerlendirme yapılacaktır (Şekil 7-9). 1999-2001 tarihleri arasında, Erten, Çerçi ve Yüceer tarafından yürütülen mimari proje, elektrik, statik, tesisat projeleri ve teknik raporları ile birlikte, Adana’nın Seyhan İlçesinde, AOİ Müdürlüğüne sunulmuştur [9]. Binanın tasarımında etkili olan, yapı elemanları (çekirdek, taşıyıcı vb.) ve mekânlar kritik edilerek projeye ait genel tasarım kararları aşağıda analiz edilecektir.

2.3.1. Çalışmanın Yöntemi

Projenin hazırlık aşamaları aşağıdaki gibidir:

- 1) 1/200 ölçekli ön/avan projenin hazırlanması,
- 2) 1/100 mimari kesin projenin hazırlanması,
- 3) 1/50 uygulama projesinin hazırlanması,
- 4) Projeye uygun olarak elektrik, sıhhi tesisat ve ısıtma sistemi, taşıyıcı sistem uygulama projelerinin, sistem ve nokta detaylarının, metraj ve keşif, mahal listesi ve teknik raporlarının hazırlanması,
- 5) AOİM İnşaat ve İkmal Dairesi Başkanlığı tarafından incelenen projelerin uygunluğunun tasdik edilmesi,

Tasarım sürecinde ele alınan konular aşağıdaki gibidir:

- İmar çapı, röperli kroki, plankote, ihtiyaç program vb. bilgi ve belgelerin temin edilmesi ve değerlendirilmesi,
- Mevcut arazinin yön, yol, manzara, topoğrafik özellikler, yakın ve uzak çevre koşullarının vb. analizlerinin yapılması,
- AOİ (hijerarşik) örgüt yapısının ihtiyaç programına ve arazi koşullarına uygun olarak oluşturulan fonksiyon/işlev şemasının hazırlanması,
- Fiziksel konfor şartlarının sağlanması,
- Mekânsal donatının yerleştirilmesi,
- Kitle formuna ve cephe sistemine karar verilmesi, şeklinde sıralanabilir.

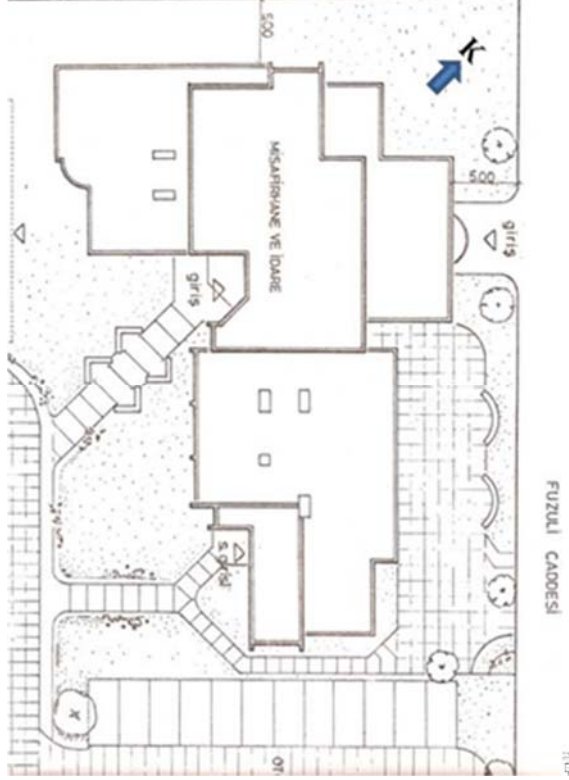
Bu veriler ve yöntemler doğrultusunda, ilk olarak AOİM ihtiyaç programının yeterliliğinin analizi ile başlayan tasarım sürecinde, “ilişkiler matrisi” ile işletme içindeki grupların, sorumluluk ve otorite ilişkilerini belirleyen ‘organizasyon şeması’ oluşturulmuştur. İşlev şemasındaki mekânların kurgusu, plan şemasının biçimlenmesini sağlamış ve böylece çekirdeğin konumuna, taşıyıcı sistemin seçilmesine, mekânsal boyutlandırmaya karar verilmiştir(kullanım esnekliği düşünülerek).Dolayısı ile, binanın ölçüleri, şekli, kat adedi, kullanıcının organizasyonel gereksinimleri ile binanın kendi gerektirdikleri arasındaki bağlantının iyi kurulması vb. olgular için alternatif leke etütleri ile çözüm önerileri üretilmiştir.

Toplam 7360 m² olan arsa üzerinde bulunan AOİ Müdürlüğü bünyesinde dört adet lojman ve bir adet misafirhane binası yer almaktadır. Yapılması planlanan AOİM yönetim binası için, imar durumu, arsa kısıtlaması, yol-giriş bağlantısı, yön koşulları bina kabuğunu biçimlendiren en önemli faktörler olmuştur. Yapı kütlesi imar durumunda belirtildiği şekilde yoldan (Fuzuli Caddesi) ve yan komşu parselden 5’er metre içeri çekilmiştir.

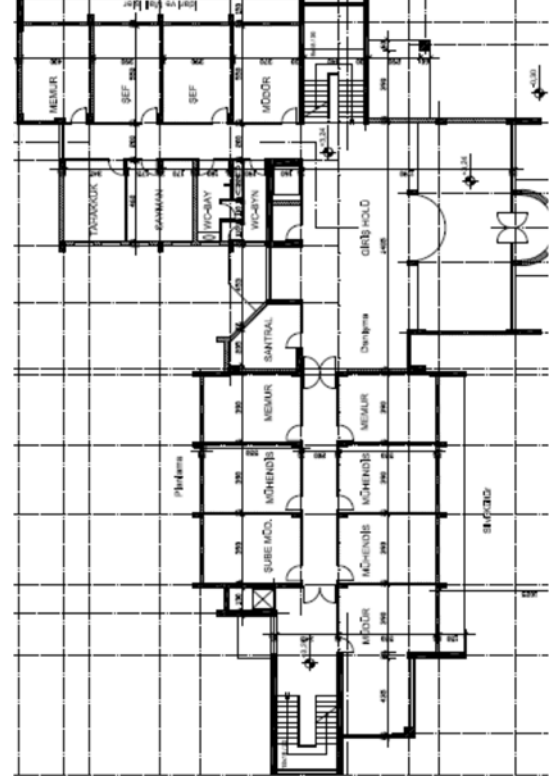
Bu koşullara uygun olarak kat düzenlemesi ve her katta yer alan fonksiyonlar aşağıdaki gibidir:

- Alt zemin kat; tali giriş ve giriş holü, yemekhane, mutfak, teknik eleman odaları vb.,
- Üst zemin kat; ana giriş holü, muhasebe servisi,
- 1.kat; kadastro komisyon, işletme müdürlüğü bölümleri, laboratuvar, toplantı-satış salonu vb.,
- 2.kat; kadastro komisyon, müdürlüğü bölümlerine ait personel ve müdür odaları,
- 3.kat; konferans/seminer salonu, eğitim tesislerine ait misafir odaları,

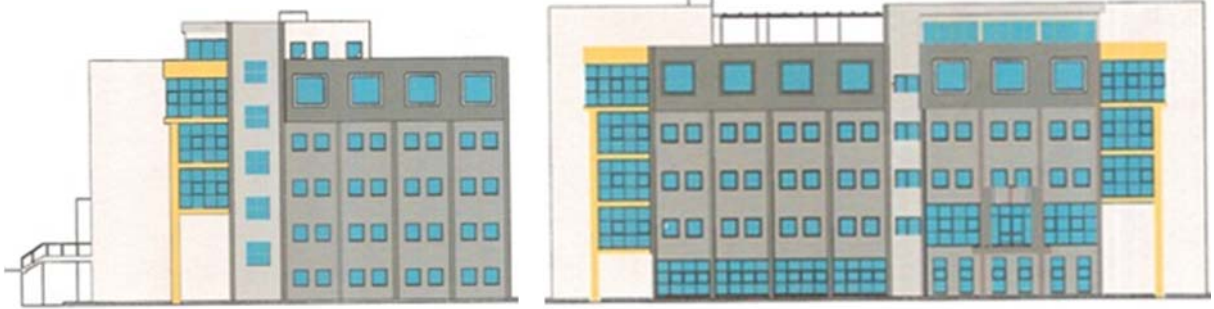
- Teras katı; lokal ve açık teras,
- Dış mekân; binalar arasında peyzaj ile desteklenen ve oturma alanlarının yer aldığı iç avlu ve otopark alanıdır.

Şekil 7. AOİM Yönetim Binası Vaziyet Planı [9]

Şekil 8. AOİM Zemin Kat Planı [9]

Şekil 9. AOİM Kuzey-Batı ve Güney-Doğu (Giriş) Cepheleri [9]

2.3.2. AOİM Yönetim Binasına Ait Tasarım Kararları

Türkiye'deki devlet kurumlarına ait idari yapıların plan geometrisine (kütlesine, ölçeğine vb.) ve tasarım ölçütlerine uygun olarak yapılan planlamada; personel organizasyonuna, yönetim şeklinin hiyerarşik yapısına ve iş veriminin artırılması konularına dikkat edilmiştir. Toplam proje alanı 6000 m² olan yönetim binasında mekânların düzenlenmesine ve kullanım biçimlerine ilişkin esaslar aşağıda anlatılmıştır.

a) Yönlendirme ve iklimlendirme: Türkiye coğrafi konumu itibarıyla, 36 derece güney ve 41 derece kuzey enlemleri arasında bulunduğu ve güneş ışınları dike yakın bir açıyla ulaştığı için ılıman bir iklim kuşağında yer alır. Akdeniz iklimine sahip Adana’da ise, yaz aylarında yeryüzüne dik olarak gelen güneş ışınları daha çok yüksek sıcaklığa neden olmaktadır[3]. Bu çerçevede yapının tasarım aşamasında mekânların ısısal konforunu sağlamak için yapılan doğal iklimlendirme, yönlendirme, malzeme seçimi, yalıtım konuları vb. koşullar optimal olarak değerlendirilmiş ve buna göre binaların yerleşim şeması ve plan kararlarının oluşması sağlanmıştır. Dolayısı ile, günışığı, sıcaklık, rüzgar ve nem kontrolü açısından iklimsel değerlendirme, yapı kabuğunun şekil almasında önemli rol oynamıştır. Bu nedenle, binadaki iç konforun doğal olarak sağlanması, mekanik iklimlendirme sistemlerinin yükünü en aza indirmekte, binanın maliyetini doğrudan etkileyen bu planlama kararı ile enerji kaynaklarının tüketimi de azalmış olmaktadır. Yapı kütlesi ve sirkülasyon alanları kuzey-güney aksı üzerinde kurulmuş; tüm büro mekânlarının mümkün olduğunca güneyden yararlanabilmesi için güneybatı ve güneydoğu yönünde yerleştirilmeye çalışılmıştır. Binanın enerji sorununa çözüm olarak optimum yönlendirmenin yanı sıra, yapı öğelerinin ve malzemelerin yalıtım güçlerinin denetlenmiş olmasına dikkat edilmiştir.

b) Taşıyıcı sistem: Adana deprem yönetmeliğine uygun yapı güvenliği, işlevsellik, kat adedi ve ekonomi belirleyici faktörler olarak ele alınmış ve taşıyıcı sistemde betonarme malzeme kullanılmıştır. Modül ızgara seçimi ile mimari plan ve strüktür düzeni arasındaki ilişkiyi yönlendirmek mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, planlama aşamasında, olası değişiklikleri karşılayabilecek sistemi oluşturmak ve taşıyıcı sistem akslarının belirlenmesinde kolaylık sağlamak amacıyla “modüler ızgara” kullanılmıştır. Taşıyıcı sistem, kolon, kapılar, pencereler vb. farklı modüller ızgaraların, temel modülün katları ile uyum içinde olmasına, (özellikle kolon akslarının, çeşitli büyüklüklerde oda oluşturulmasına) dikkat edilmiştir.

c) Plan tipi: İşlev şeması vasıtası ile birbirleriyle yoğun ilişkileri olan kullanıcıların tespitleri yapılmıştır. Düşey ve yatay ilişkiler ile yerleştirilmiş her bölümün personel sayısı, iş tipleri, gerekli alan ihtiyaçları ve iletişim yoğunluklarına göre mekân büyüklükleri tespit edilmiştir. Küçük grup ve bireysel çalışmalara en uygun olan ve yaygın olarak kullanılan hüresel (geleneksel) plan tipi [10] kullanılmış olup bir koridor üzerine eklenmiş olan küçük mekânların her katta, farklı bölümlere hizmet etmesi sağlanmıştır. Havalandırma ve aydınlatma olanakları vermesi yanı sıra, ekonomik ve fonksiyonellik üstünlüklerinden dolayı da kullanımı yaygın olan, koridorun iki tarafında sıralanmış büro mekânlarının oluşturulması ile daha fazla büro alanı kazanabilmek ve arsadan maksimum şekilde faydalanabilmek mümkün olmuştur.

Doğal aydınlatma ve havalandırma, sükûnet ve kişisel çalışma gibi olumlu işyeri şartlarını sağlayan tek kişilik ofisler genellikle yöneticiler için planlanmaktadır. İki çalışma masasının pencere önünde yan yana veya sıra halinde dizilmesi ile oluşan iki kişilik hücre ofisler en çok kullanılan büro tipidir [2]. Bu planlamada, yöneticiler için tek kişilik (özel mekân donanımı ve en rasyonel çalışma şartları sağlayan) ve diğer personel için iki kişilik hüresel mekânlar kullanılmıştır. Mekân boyutları ise taşıyıcı sistemdeki kolon aksları, cephegedeki pencere düşey kayıt aralıkları (1.20-1.50 m), kişi sayısı ve kullanılacak donatı elemanlarının miktarı ve boyutlarına bağlı olarak belirlenmiştir. Yemek ve dinlenme ihtiyaçlarının da bina içinde karşılanması ile kişi başına düşen alan (ortak alan hariç) 14m² olarak hesaplanmıştır [10]. Doğal aydınlatma ve çalışma verimi açısından derinliğin 6.00 m’yi aşmamasına dikkat edilmiştir. Bu kriterlere uygun olarak odaların biçimlendirilmesinde, genişlik ve derinlik birbirine uygun bir oranda olup; oda genişlikleri 4.00 derinlik ise, 5.30m alınmıştır. Böylece, büro mekânlarının yeterli düzeyde ışık alması sağlanmaktadır. Çalışma mekânlarının, çekirdek, sirkülasyon ve diğer ortak mekânlara oranı % 50’yi geçmemekte; sirkülasyon alanının iki tarafında yer alan büro alanları ile (5+5+2) toplam 12.00m’lik bir kabuk derinliği/genişliği elde edilmektedir.

d) Çekirdek ve sirkülasyon: Düşey sirkülasyon sistemini oluşturan merdivenler ve asansörlerin konumunda, binanın kat sayısı, fonksiyonu, giriş ve çıkışlar, strüktürel sistem çözümü ve mekanik tesisatın dağıtım kolaylığı dikkate alınmıştır. Hizmet alanları (wc, kat ofisi, temizlik odaları) ve teknik kısımların (tesisat ve havalandırma kanalları) ile birlikte çekirdek plan düzeninin merkezine yakın bir noktaya yerleştirilmiştir. Dolaşım yoğunluğunun iki-üç kişi arasında değiştiği kabul edilmiş ve merdivenin genişliği 1,60 m olarak alınmıştır. Estetik açıdan bakıldığında iç mekâna bir anlam kattığı söylenemezse de; fonksiyonellik (akustik, aydınlatma ve havalandırma şartlarına uygun) ve yapı kabuğuna bir hareket kazandırdığı söylenebilir. Ana merdivenden uzakta kalan bölümlere bağlantıyı sağlayan hizmet/ikincil merdiven, acil çıkış gereksinimlerine ve düşey ulaşım elemanlarına bağlı olarak, aynı boyutta ancak, nispeten gizli konumda yer almıştır. Merdiven için ideal aydınlatma, doğal ışığın dik açıyla gelmesidir. Bu nedenle, ışığın parlama yapmaması için aydınlatmanın batıdan

gelmesinden kaçınılmış, kuzeybatı yönüne yerleştirilmiştir. Bu düzende koridorun aydınlatılması, her iki uca sonlanan iki merdivenin sahanlığındaki pencereler ile sağlanmıştır. L şeklinde uzanan tek yönlü koridorların genişliği (insan ve evrak iletişimini kolaylaştıracak şekilde) çalışanların yoğunluğuna uygun olarak ve üç kişinin yan yana geçebileceği şekilde (2.00 m) hesaplanmıştır.

Adana Belediyesi İmar yönetmeliğinin 33-1 no'lu maddesinde, “**Hiçbir çıkış veya kaçış merdiveni ve yahut diğer kaçış yolları 80 cm'den daha dar genişlikte ve toplam kullanıcı sayısı 50 kişiden fazla olan katlarda bir kaçış yolunun genişliği 100 cm'den az olmayacak şekilde çıkış sayısı bulunur**” ve “**Yangın güvenlik hollerinin taban alanı, 3 m'den az, 6 m²'den fazla ve kaçış yönündeki boyutu ise 1.8 m'den az olamaz**” ifadeleri yer almaktadır. Aynı yönetmeliğin 39-1 no'lu maddesinde ise, “**Bütün yapılarda, aksi belirtilmedikçe, en az 2 çıkış tesis edilmesi ve çıkışların korunmuş olması gerekir**”[11]. denmektedir. Bu maddelere uygun olarak, yeterli zamanda güvenli kaçışın ve itfaiyenin dışardan yangına yapacağı müdahalenin sağlanması, merdiven boşluğunun havalandırılarak sıcak ve zehirli gazların uzaklaştırılması gibi konulara dikkat edilmiştir. Böylece, merdivenlerin koridorun her iki ucunda yer almasıyla, bütün bina boyunca süreklilik sağlanmakta ve gerektiğinde kapatılabilen, yangına dayanıklı kapılar sayesinde yangının bağlantısı kesilmektedir.

e) Servis mekânları: Başta toplantı odası olmak üzere tüm mekânların, büro yöneticileri ve wc, lavabo gibi servis mekânlarıyla bağlantıları kurulmuştur. Ayrıca, yatay ve düşey sirkülasyonların birleştiği noktalarda yer alan servis mekânlarının her katta üst üste getirilmesi, tesisat ve ulaşım bakımından da kolaylık sağlamaktadır.

f) Pencere ve aydınlatma: Pencere boşluğunun ölçüsü, büro alanının %30'u oranında alınmıştır. Ayrıca, binanın güneybatı ve güneydoğu cephesinde bulunan büro alanlarının camlarında önlem olarak yaz aylarında kullanılmak üzere, (sabit ya da hareketli, düşey ya da yatay) güneş kırıcı elemanlar kullanılması önerilmektedir. Mobilya düzeni doğal aydınlatmaya göre belirlendiğinden dolayı, masaların pencereye dik ve birbirine paralel yerleştirilmesi uygun olmaktadır. Yapay aydınlatma ise, doğal aydınlatmaya yardımcı olarak gerektiğinde kullanılmıştır. Yapının çatı yüzeyinde güneybatı yönüne bakan fotovoltaik güneş pilleri konumlandırılmış ve bu şekilde elde edilecek enerjinin akşam saatlerinde çevre aydınlatmasında kullanılması öngörülmüştür.

g) Esneklik/değişebilirlik: İmar ve arsa şartlarına uygun olarak, yatay ve düşey ulaşım ağının boylarının uzatılabilir olması, (modül seçimi ile mimari plan ve strüktür düzeni içinde) farklılaşan ihtiyaç ve eylemlerin yeni düzenlemeler ile kullanımda esnekliğin sağlanması mümkün görünmektedir..

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yukarıda anlatılan “resmi yönetim binaları”na ait öneri projeler, buldukları yerleşim merkezinin özellikleri göz önünde bulundurularak ve çevresi için bir referans noktası haline gelme amacından yola çıkılarak tasarlanmıştır. Bu binaların tasarımında; yerleşim kurgusu, iç ve dış mekân çözümlerinde üç temel ilke önemslenmiştir. Bunlar; işlevsellik, arsa verileri ve dış çevre etkileridir. Yapı elemanları (çekirdek, taşıyıcı vb.) ve mekânların bir bütün olarak ele alındığı bu binaların tasarımına yön veren başlıca etkenler aşağıda özetlenmiştir:

- Kullanıcıların nitelikleri ve organizasyon biçimine uygun çalışma mekânlarının düzenlenmesi,
- Yüklendikleri işlev ve prestij yapısı olmaları nedeniyle, binaların simgesel önem taşıması,
- Kütsel mimari değeri ve insan ölçeğine uygunluğu temel alınarak, yapının açık alan kurgusu, çevre ve kentle ilişkisinin kurulması,
- İç ve dış mekânlarda önemli kayıplara neden olmaması için minimum ölçüde sirkülasyon kullanımı ile birimlere kolay erişilebilirlik ve güvenli kaçış olanağının verilmesi,
- Şeffaf yönetim anlayışı içinde (halkı davet eden) ana giriş ve giriş hollerinin gereken mekânsal boyut ve konfor koşullarına erişmesine girişlerin denetlenebilir olması,
- İmar ve arsa şartlarına uygun olarak, gelecekteki ihtiyaçlar için yatay ve düşey ulaşım ağının büyüebilmesi,
- Cephe yüzeyinin %35'inden az pencere yüzeyine sahip olması ve güneş kontrol elemanlarının da kullanılması ile kışın ısıtma, yazın soğutma giderlerinin en aza indirilmesi;

- Alınan diğer benzer önlemler ile Adana iklim koşullarında yaz mevsiminde, yüksek ısının mekân içini aşırı ısıtmasının engellenmesi ve ışık, rutubet gibi sorunların azaltılması, tasarım sırasında dikkate alınan önemli etkenler olmuştur.

Sonuç olarak, bu binalarda “resmi yönetim” kavramına bağlı olarak, tüm düzeylerde mekânsal oluşum, mekânsal konfor, işlevsellik ve sürekliliğinin çözümlenmiş olduğunu, dolayısı ile, tasarımcıya sunulan olanaklar/kısıtlılıklar çerçevesinde idari binalardan olası beklentilerin büyük oranda karşılandığını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- [1] LAWSON, B., “Architectural Design, What Designers Know”, ISBN 0 7506 6448 7, Elsevier, 2004, UK.
- [2] ALUÇLU, İ., “Özel Sektör Yönetim Binalarında Kullanıcı Gereksinimi, Konfor Şartları ve Organizasyona Yönelik Sistem İyileştirme Modeli”, Y.T.Ü. FBE, Doktora Tezi, 2000, İstanbul.
- [3] YÜCEER, N., S., “Mimarlık ve Şehircilik Bilgisi”, Ç.Ü. Müh. Mim. Fak. ISBN: 978-975-487-154-8, s.13,137, 2011, Adana.
- [4] YAYMAN, H., “Türkiye’de Belediyeciliğin Siyasallaşması”, 1970 li yıllar, Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TODAİE, Yerel Yön. Arş. ve Eğitim Merkezi, Kasım, s.67, 2002.
- [5] HANAZAY, A., “Yerel Yönetimlerde Planlama”, Mersin Ü. SBE Kamu Yönetimi ABD, Kent ve Çevre ABD., YLT, s.218-219, 2006, Mersin.
- [6] www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3330/sp.pdf (08.01.2013)
- [7] ÇERÇİ, S., ÇERÇİ, B., Seyhan Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Yöresel Mimari Proje Yarışması” 2000, Seyhan, Adana.
- [8] ÇERÇİ S., YÜCEER, N., S., “Kadirli Belediyesi Hizmet Binası ve Kültür Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması”20/10/2009, Kadirli, Adana,
- [9] ERTEN, E., ÇERÇİ, S., YÜCEER, N., S., “Adana Orman İşletme Müdürlüğü Yönetim Binası Projesi”, Ön, Uygulama ve Detay Projeleri Ç.Ü. Müh. Mim. Fak. Döner Sermaye İşletmesi, Seyhan, 1999-2001, Adana,
- [10] NAGHAVİ, Ş., “Büro Binalarında İç Mekân Düzenlemesi”, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 1995, İstanbul.
- [11] RESMÎ GAZETE, “Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik”, Bakanlar Kurulu Karar Tarihi - No: 27/11/2007 - 2007/12937, Resmi Gazete Tarihi: 19/12/2007, Sayısı : 26735.